

Nasjonalt kunnskapssenter

om vold og traumatisk stress

Våld i hemmet - barns strategier. Røster från barn på krisesenter.

Carolina Överlien, docent i sosialt arbete, Stockholms universitet, forskare, forskningsleder barn og unge, vold og traume på Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

- Våldets typologi
- Framväxten av ett forskningsfält
- Anna, 12 år
- Två studier om barn på krisesenter
- Vanvård i social barnavård (SOU 2011:61)
- Våld och alkohol – betydelse för barn
- Barns strategier – vad gjorde du då?
- Teoretiska förståelser – motstånd och resiliens

Typologi

- Fysisk våld mot barn
- Psykisk/emotionelt våld mot barn (ink. att oppleve våld i hjemmet)
- Sexuelle overgrep mot barn
- Fysisk omsorgssvikt
- Psykisk/emotionell omsorgssvikt

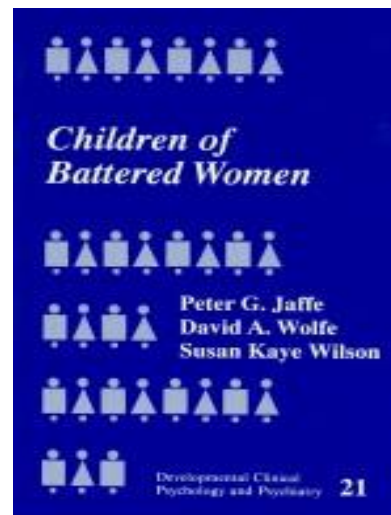
Øverlien, C. (2012) Vold i hjemmet – barns strategier.
Oslo: Universitetsforlaget

Barn som opplever vold i hjemmet är alla de barn som ser, hör, hör om, och opplever konsekvenserna av det psykiska, fysiska, sexuella, materiella och finansiella våld som en av deras föräldrar/omsorgspersoner utsätter den andra för.

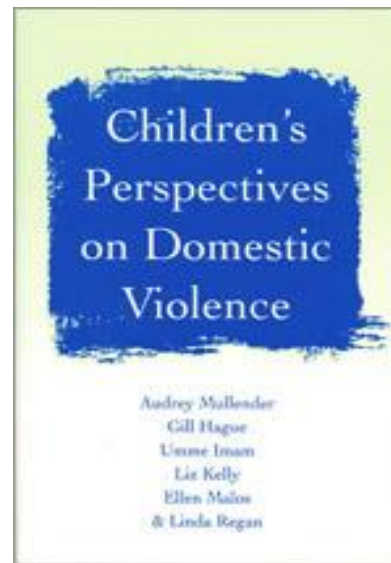
Øverlien, C. (2012) Vold i hjemmet – barns strategier. Oslo: Universitetsforlaget

Där det började...

A shift of approach

Øverlien, C. (2010). Children Exposed to Domestic Violence Conclusions from the Literature and Challenges Ahead. *Journal of Social Work, 10*(1), 80-97.

Øverlien, C. & Hyden, M. (2009) Children's actions when experiencing domestic violence. *Childhood, 16*(4), 479-496.

(Forsknings) litteraturen dominerades av:

- Erfarenhetsbaserade texter (handböcker, metodbeskrivningar etc.) från praktikerfältet
- Studier med teoretiska förförståelser inom psykopatologi, trauma, social inlärningsteori etc.
- Studier som beskrev barn som 'exposed to', i likhet med katastrofer, olyckor etc.
- Barnets röst representerades av vuxna (modern). Små barns röster/beskrivningar helt frånvarande.
- En (offer)diskurs som beskrev barnet som passivt och skadat ofta beskrivet i starka emotionella ordalag.

Barns behov vs. Barns rettigheter

Barn som:

- Observerar våldet
- Deltagande vittne
- Bevittnar våldet
- Upplever våldet

- Observe/witness
- Exposed to (CEDV)
- Experience

The image of passive exposed children do not correspond well to the way children present themselves and their lives in **qualitative interviews** (cf. Georgsson et. al, 2011; Øverlien & Hydén, 2009; McGee, 2000; Mullender et al., 2002; Ornduff & Monahan, 1999; Peled, 1998).

Anna, 12 år

- Biologisk far utsatte
 - Annas mor for fysisk og psykisk våld
 - Anna og hennes bror for fysisk og psykisk våld
 - Anna for seksuelle overgrep

När Anna var 9 år

- Berättade hon för en lärare
- Blev hon förhörd av polisen, upplevde rättegång mot hennes far
- Blev fadern dömd för sina handlingar

Centralt i hennes narrativ var ***förmågan till handling*** trots hot, rädsla och ovisshet.

- Hennes handlingar var strategiskt planlagda
- Hon såg sig själv som expert på sitt eget liv med tillräcklig kunskap och erfarenhet att hjälpa andra.

Vanvård i sosial barnavård - sluttrapport SOU 2011:61

Utredningens oppfattning er at den vanvård intervjupersonerna utsattes for, da samhället bar ansvaret for dem, i hög grad begränsade möjligheterna till en framtida livskvalitet. Det finns i materialet därför anledning att reflektera över att så många, trots den vanvård och de svek man utsattes för, ändå har klarat av ett vuxenliv med olika mått av framgång.

SOU 2011:61, s. 28

För några har placeringarna gett opphov till en stark livsvilja, överlevnadsförmåga och en inre kraft. Samtidigt har andra berättat att det lett till ett livslångt lidande, missbruk, en bristande självkänsla och ett socialt utanförskap. Att fysiska och sexuella övergrepp ger ett barn djupa sår är uppenbart och väl känt. Mindre känt är kanske att emotionella och psykiska övergrepp kan vara lika förintande.

SOU 2011:61, s. 29

Vold i hjemmet – barns strategier

Carolina Øverlien

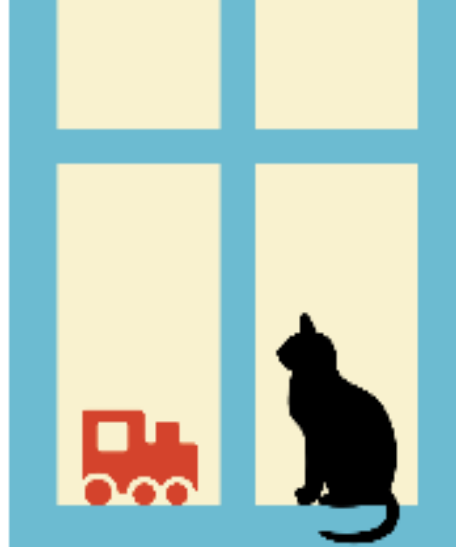

Ungdom, vold og overgrep

– skolen som forebygger
og hjelper

Carolina Øverlien

Barn, vold og traumer

Møter med unge i
utsatte livssituasjoner

Carolina Øverlien
Mona-Iren Haugo og
Jon-Håkon Schultz
(red.)

UNIVERSITETSFORLAGET

Våld i nära relationer & alkohol och narkotikamissbruk

- Alkohol och narkotika ökar risken för våld i hemmet (Pape, 2011). Det innebär inte att allt våld som sker i hemmen kan förklaras med alkohol och narkotikamissbruk ('pappa slår lika mycket oavsett om han är full eller nykter').
- Ungdomar som har föräldrar som ofta är berusade, blir också oftare utsatta för grovt fysiskt våld av föräldrar (Mossige & Stefansen, 2016; Janson et al. 2011).
- Det ser också ut som att våldet blir grövre och skadorna större när våldsutövaren och offret är påverkade (Rying, 2001; Pape, 2011)
- Det finns ett nära samband mellan alkoholkonsumtion och dödligt våld, både på samhällsnivå och på individnivå (Bye 2012; Lenke 1990).
- Dödligt våld mot kvinnor i nära relationer: Nära hälften av gärningsmännen var alkoholpåverkade vid brottstillfället, och i nära 40 procent av fallen var gärningsmännen dessutom klassificerade som alkoholmissbrukare (Brå, 2007)

Metod

- Djup-intervjuer med 25 barn og ungdomar (8-20)
- 15 födda i Norge av minst en förälder född i Norge
- 9 pojkar, 16 flickor
- Bor eller nyligen bott på en av fyra krisesenter i Norge
- Hälften utsatta för direkt fysiskt våld (två livshotande)
- Alla utsatta för psykiskt/emotionellt våld
- Nio lever i ett 'våldsvälde' (Øverlien, 2013)
 - Rädsla
 - Farlighet

Att leva i ett våldsvälde

- Att våldet är grovt och livshotande mot mamma och/eller barn och har funnits i deras liv under lång tid
- De flesta av dessa barn har fäder som missbrukar alkohol och/eller narkotika
- Att våldet genomsyrar vardagen, det vill säga på något sätt påverkar allt i barnens liv under dygnets alla timmar, och att barnen därmed upplever att avsaknad av "vanlig" vardag
- Att barnen är i ständig beredskap
- Att våldet är förenat med en stor grad av kontroll, hot och ibland "bisarra" handlingar
- Att fysiskt "gå emellan" som strategi under våldsepisoden är förenat med livsfara och därmed, för de flesta barn, upplevs som omöjligt
- Att barnen upplever att deras liv äntligen kan starta, nu när livet med våldsverkaren är över

Huvudkapitel – barns strategier

- Innan våldsepisoden
 - Att förebygga
 - Att dämpa
- Under våldsepisoden
 - Att gå emellan
 - Att beskydda sig själv och sina syskon
 - Att tillkalla hjälp
 - Att avleda
- Efter våldsepisoden
 - Att vara ett stöd
 - Att ge igen

Innan våldsepisoden - att förebygga

Grace, 18 år

Grace: Jag kunde inte sova innan mamma hade lagt sig. För om jag la mig så hände det, men om jag höll mig vaken så blev det inget bråk. Därför vågade jag inte lägga mig innan hon hade somnat. När hon la sig så somnade jag, för då visste jag att inget skulle hända.

Sissel, 16 år

Sissel: Jag kände att jag inte kunde göra så mycket, så jag började skolka. Jag sa till mamma att jag hade ont i huvudet och ont i magen. Kastade några gamla rester i toaletten och sa 'jag kräktes'. Då var det okej att jag var hemma. Då kunde jag 'passa på' henne, ville se vad som hände, men då hände det så klart ingenting. Men då var jag ju där i alla fall, eller hur?

Innan våldsepisoden – att dämpa

Isabell, 18 år

Isabell: Han fikk oss hela tiden att erkänna saker som vi inte hade gjort. Till slut var det bara sån 'ja, okej, jag gjorde det'. Om han sa att du ljög och du sa 'nej, jag ljuger inte' så jagade han upp sig och stod över dig och skrek 'jag är en man ingen kvinna talar till mig på det sättet jag ska slå dig jag ska bränna ner huset' bla bla bla, 'okej, visst, jag gjorde det'.

Simon, 13 år

Simon: Jag har alltid försökt distrahera pappa på något sätt. Liksom säga 'kom till mig'. Då kom han till mig och började krama mig så hårt att jag nästan inte fick luft. Bara för att han inte ska börja slåss med mamma.

C: Jaha du går till honom så att han kan krama dig?

Simon: Ja alltså så att han inte ska vara arg på mamma, även om han aldrig haft någon grund till det.

C: Okej, och när är det du gör det?

Simon: Det är olika.

C: Men hur vet du när du ska göra det?

Simon: Om han är sån, om han börjar skrika och så, börjar snacka om att han är stark och så, så säger jag 'ska vi bryta arm', så att han inte går över till mamma.

C: Så då går du fram till honom och vad säger du för att distrahera honom?

Simon: Jag säger 'ska vi bryta arm' och så gör vi det, och så vinner han.

Under våldsepisoden – att gå emellan

Aref, 16 år

Aref: Når han börjar gå mot henne så försöker min bror och jag att stoppa honom. Han [fadern] svär mot mamma och börjar skrika. Han går mot mamma och vi försöker få stopp på honom.

C: Hur försöker ni stoppa honom?

Aref: Vi puttade honom bakåt, jag och min bror gör det och då går han och sätter sig.

C: Ni tar i honom?

Aref: Ja, för att han ska hålla sig undan henne.

Hanne, 12 år

Hanne: Jag sa 'sluta, ni får inte bråka mer. Jag tycker inte om att se er bråka, ska ni absolut det så får ni gå någon annanstans. Var inte kvar här och gör det mot mig och min syster. Ni måste tänka på att det inte är bra för barn att behöva se sina föräldrar bråka'.

Alexander, 12 år

Alexander: För att få dem att sluta så var det bara att öppna dörren så blev det mycket lugnare på en gång (sägs med skratt i rösten). Det var ett höghus och det var väldigt eko där (i trappuppgången). Om man öppnade dörren så hörde alla våningsplanen.

David, 16 år

C: Har du forsøkt stoppa honom

David: Nej, vågade inte

C: vågade inte, sa du nåt?

*David: Ja jag har ju sagt döda henne inte.
Var snäll och döda henne inte.*

C: Kommer du ihåg vad som hände då?

David: Han släppte taget runt henne.

Under våldsepisoden – att tillkalla hjälp

Aranya, 8 år

Aranya: Och så blev han så arg på mamma och jag visste inte vad jag skulle göra. Då gick jag in på toaletten och tog mammas mobil med mig och ringde till min morbror och bad att han skulle komma och hjälpa till. För jag var så väldigt rädd.

C: Och gjorde han det?

Aranya: Ja, vi fick bo hos honom i tre fyra dagar, och sen flyttade vi till kvinnojouren.

C: Okej, men du vad smart av dig att tänka på att ta med mobilen på toaletten.

Aranya: Ja (ler).

Under våldsepisoden – att avleda

Kristine, 17 år (9 år)

*Kristine: Det det har varit väldigt mycket snack om, det är att han har beskylt mamma för många sjuka grejer som inte varit sant alls. Just den kvällen så beskylde han mamma för att ha varit otrogen mot honom med min systers pojkvän, som var 16 17 eller nåt. Alla tyckte det var helt sjukt förutom min far som tyckte det var helt logiskt. Jag kommer ihåg att han var **så elak** och sa **så många fula ord** som jag aldrig hört honom säga till mamma. Jag kommer ihåg att jag grät väldigt mycket. Min syster säger att jag låg under bordet och försökte kräkas för att de skulle se mig, för att de skulle sluta.*

Efter våldsepisoden- att vara ett stöd

Isabell, 18 år

Isabell: Jag var liksom tvungen att ta hand om mamma hela tiden. Hon berättade om hur hon kände det, men jag berättade aldrig om mina känslor. Jag var tvungen att trösta henne när han skickade henne till hennes rum. Nästan varje dag torkade jag hennes tårar.

Efter våldsepisoden – att ge igen

*Ronny: Senere gjorde de slut, och då tog jag hämnd.
Jag slog in hans fönsterruta tre gånger i rad.*

C: Okej.

*Ronny: Det var väldigt stora fönsterrutor. Väldigt
väldigt stora. Det kostade säkert massor men det
sket jag i*

C: Och vad tänkte du då?

*Ronny: Nej, jag fick det ur mig. Jag slapp tänka på
det. Han fick betala mycket pengar för de
fönsterrutorna.*

C: Ja, och var det för det han gjorde mot din mamma?

Ronny: Ja, då var det jämt.

Om att göra motstånd

- Inga barn eller ungdomar i denna studie accepterar våldet, hoten och övergreppen. På intet sätt är de vuxnas makt absolut. De stoppar fadern/styvfaderns våld, (om)förhandlar, ifrågasätter och tar avstånd.
- Inga av de 25 barn och ungdomar i denna studie uttryckte att våldet normaliserades, förväntades eller önskades. Våldet överskuggades aldrig av något annat, glömdes bort eller bleknade.
- Varje handling de beskriver, oavsett form och typ, kan därför förstås som motstånd.

Margareta Hydéns studier om våldsutsatta kvinnors oppbrottsprosesser

Att ifrågasätta bilden av den våldsutsatta
kvinnan som maktløs, underordnet og
passiv

Alan Wade - parallellt med varje offerberättelse så finns en berättelse om motstånd.

Jag föreslår här att alla psykologiska och beteendemässiga handlingar genom vilka en person försöker exponera, stå emot, stöta bort, stoppa, förebygga, avstå från, sträva emot, hindra, vägra att följa eller motsätta sig våld eller förtryck (inkluderat alla former av respektlöshet), eller de omständigheter som möjliggör sådana handlingar, kan förstås som en form av motstånd...vidare så kan alla försök att föreställa sig eller skapa ett liv baserat på respekt och jämlikhet för sig själv eller någon annan, inkluderat alla försök att avhjälpa skadan som våldet eller förtrycket resulterat i, representera de facto en form för motstånd (Wade, 1997, s. 25, min översättning)

Förståelsen av barn som maktlösa, som beroende och som offer är så stark i vår kultur att den kan överskugga och gör oss blinda för alternativa lösningar och förståelser.

Den dubbla underordningen, den som barn och den som offer, gör att vi sällan ser barnets motstånd, och barnet ser det sällan själv. Vi måste aktivt fråga efter det, och bekräfta det.

Resiliens – en ekologisk modell

- Individuelle faktorer; biologisk styrke, lugnt temperament
- Relationelle faktorer; god relation med foreldre, gode kamratrelasjoner, sosialt stöd
- Samhällelige faktorer; trygg livsmiljö, lite kriminalitet, plats för lek, fungerande skolgång

Unger (2011)

Barns resiliens minskar för varje potentiellt traumatiserande upplevelse (Jaffee et al., 2007)

- Förebyggning
- Tidig intervention

TACK!!

Carolina.overlien@nkvts.no